

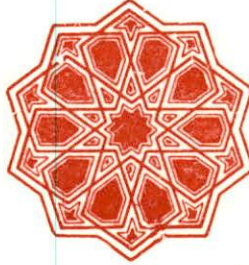
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt: XXXI

*FAKÜLTENİN KURULUŞUNUN 40.
YIL ÖZEL SAYISI*

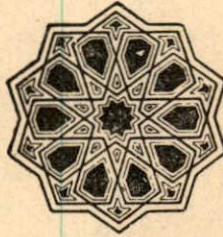
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt: XXXI

FAKÜLTENİN KURULUŞUNUN 40.
YIL ÖZEL SAYISI

*Bu Dergide Yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu
Yazarlarına aittir.*

SUNUŞ

Ankara Üniversitemiz 1946 yılında kurulduğundan bu yana pekçok fakülte, enstitü ve yüksekokulla yoğun bir şekilde faaliyetini sürdürmektedir. Üniversitemize 1949 yılında katılan ve en eski fakültelerimizden biri olan İlahiyat Fakültemiz, Erzurum Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesinin kurulmasına kadar bütün Türkiye üniversitelerinin tek İlahiyat Fakültesi olarak kaldı. Daha sonra İslam Enstitülerinin üniversitelere bağlanarak fakülteleşmeleri sonucu, bugün dokuz ayrı İlahiyat Fakültesi bulunmaktadır. Bununla birlikte Ankara Üniversitemizin İlahiyat Fakültesi, hem eski Yüksek İslam Enstitülerine öğretim elemanı vermiş, hem yeni İlahiyat Fakültelerine öğretim üyesi yetiştirmiş ve yetiştirmekte oluşu ile ana fakülte özelliğindedir.

Bu yıl (1989) 40. kuruluş yıldönümünü kutladığımız İlahiyat Fakültemiz yurtiçi faaliyetlerinin yanısıra, İslam Üniversiteler Birliğinin üyesi olarak, İslam araştırmaları alanına katkılarda bulunduğu gibi müslümanlarla hıristiyanlar arasındaki diyaloga yönelişlerde de etkili olmaktadır.

Papalık Gregorienne Üniversitesi ile Üniversitemiz arasında 1986 yılında yapılmış anlaşma ile öğretim üyesi değişiminde bulunuyoruz, ortak seminerler düzenliyoruz. Ortak araştırma projeleri hazırlamayı ve belki bir ortak yayına girmeyi düşünüyoruz. Mayıs 1989'da "Müslüman-Hıristiyan İlahiyat Eğitiminin Sorunları ve İşbirliği" konulu ilk seminer Roma'da yapıldı. Önümüzdeki yılın Mayıs ayında ikinci semineri Ankara'da düzenleyeceğiz. Konu "Tarih Boyunca Din, Kültür ve Tolerans" olacak. Gregorienne Üniversitesi, Rektörleri başkanlığında 12 kişilik bir profesör grubu ile katılacaklar.

Üniversitemizin, Avrupa ülkelerinin üniversiteleriyle olan bilimsel işbirliği anlaşmalarından İlahiyat Fakültemizi ilgilendirenlerden biri

de Almanya'nın Bamberg Üniversiteleri ile İlahiyat Fakültemiz arasındaki Din Eğitimi ortak çalışma girişimidir.

İlahiyat Fakültemiz "din meselelerinin sağlam ve ilmî esaslara göre incelenmesini mümkün kılacak, mesleki bilgisi kuvvetli, düşünüşte ihatalı din adamları yetiştirmek" amacına uygun olarak çalışmalar yapmaktadır.

40. yılının, ülkemize ve mensuplarına hayırlı olmasını, otuz küsur yıldır çıkmakta olan ve yurt içinde olduğu kadar yurt dışında da aranan bir bilimsel kaynak olan derginin daha nice yıllar çıkmasını dilerim.

Prof. Dr. Necdet SERİN
Ankara Üniversitesi Rektörü

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
Prof. Dr. Necdet SERİN (Rektör): Sunuş	III
İçindekiler	V
Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ: <i>Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kuruluş ve Tarihçesi</i>	1
Prof. Dr. Hayrani ALTINTAŞ: <i>Psikoloji Sözlüğü Üzerine Dene- me II</i>	29
Prof. Dr. Hayrani ALTINTAŞ: <i>Tasavvuf</i>	73
Prof. Dr. Beyza BİLGİN: <i>Atatürk ve Türk Kadını</i>	85
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU: <i>Oryantalizm ve Batıda Kur'an ve ve Kur'an İlimleri Üzerine Araştırmalar</i>	95
Prof. Dr. İbrahim A. ÇUBUKÇU: <i>Şair Rıza Tevfik Bölükbaşı ve Felsefi Düşüncesi</i>	137
Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU: <i>Mevlana'nın Çağdaş Derviş Ta- rikatları, Babalar, Kalenderiler ve Diğerleri</i>	147
Doç. Dr. Mehmet BAYRAKTAR: <i>Is There A Methodology In The Qur'an For The Natural Sciences?</i>	157
Doç. Dr. Salih AKDEMİR: <i>Müsteşriklerin Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed (SAV)'e Yaklaşımları</i>	179
Doç. Dr. Sabri HİZMETLİ: <i>Osmanlı Devrinde Cezayirde Gelişen Bilim ve Kültürün Genel Bir Değerlendirmesi</i>	211
Doç. Dr. Sabri HİZMETLİ: <i>Un Auteur Turc Contemporain İsmail- Hakkı İzmirli (1868-1946)</i>	231
Doç. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK: <i>Belgelerin Işığında Türk-Ermeni Münasebetlerine Genel Bir Bakış</i>	245

	Sayfa
Yrd. Doç. Dr. Münir ATALAR: <i>Türklerin Kâbe'ye Yaptığı Ekonomik Yardımlar</i>	261
Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER: <i>Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musiki</i>	271
Bekir DEMİRKOL: <i>Vaizlerin Ehliyetleri ve Mesleğe Yatkınlıkları Üzerine Deneysel Bir Çalışma</i>	283
Dr. Ahmet AKBULUT: <i>Hariciliğin Siyasi Görüşlerinin İtikadileşmesi</i>	331
Dr. İbrahim ÇALIŞKAN: <i>İstisna Akdinin Mahiyeti ve Unsurları</i>	348
Dr. İbrahim ÇALIŞKAN: <i>İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları</i>	367
Dr. Mustafa KILIÇ: <i>İslâm Kültür Tarihinde Mûsiki. Başlangıçtan Emevilerin Sonuna Kadar</i>	399
Ar. Gör. Mustafa ERDEM: <i>Câhız ve "El-Muhtar Fî'r-Redd Ala'n-Nasara" İsimli Risâlesi</i>	454
İ.A. Heinz KLAUTKE: <i>Federal Almanya ve Batı-Berlin'de Müslüman Türkler</i>	475
 Kitap Tanıtımı:	
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU: <i>Ahmet Salih Muhâyirî, Tefsiru Süfyân b. Uyeyne, (et-Tab'atu'l-Ûlâ) 1403/1983.s. 438</i> ...	487
Dr. Ali YILMAZ: <i>Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü</i>	491

RUH HASTALIKLARI TEDAVİSİNDE MUSİKİ

Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER

1- Musikinin Tanımı

Musikî, Yunanca bir kelimedir. “*Mûsî*” “nağmeler”, “*ki*” ise “ölçülü” anlamına gelmektedir¹. Yani musikî ,etimolojik olarak “ölçülü nağmeler” (sesler) demektir. Duygu ve düşüncelerin sesle ifadesi olan musikî, güzel sanatların bir dalı ve en önemlilerinden birisidir. Musikî aynı zamanda çok güçlü tesiri olan ve ses üzerinde kurulmuş bir sanat ilmidir. Bu ilim, insanın tabii bir ihtiyacıdır. İnsanın manevî duygularını, acı ve tatlı hatıralarını dile getirmektedir. Musikî, şiire ve heykele kıyasla, insanın ruhuna derinliğine tesir eder; bütün müsbet ve menfî heyecanları birleştirir.

Büyük İslâm Bilgini *ibn Sinâ* (980-1073), *Kitâbu's-Şifâ*” adlı eserinde, musikî hakkında; “*Musikî riyazî (matematiğe ait) bir ilimdir. Bu ilmin birinci kısmında, nağmelerin (seslerin) durumlarından ve bu nağmelerin kulağa hoş gelmesi için ne şekilde birleştirileceğinden; ikinci kısımda nağmelerin arasına giren zamanların durumlarından, yani her nağmenin uzunluk ve kısalık bakımından ölçülerinden söz edilir*”. demektedir².

Hoca Hâfız *Abdulkadir Merâgî* (1360-1435)) “*Câmiu'l-Elhân*” adlı kitabında ise, musikîyi; “*vuruş (ika’)* denilen usullerden biriyle düzenlenmiş ve kulağa hoş (mülâyim) gelen seslerin bir araya getirilmesidir”. diye tarif etmiştir³.

Fransız düşünürü *Jean Jacques Raussoau* (1712-1778), musikîyi; “*Seslerin kulağa hoş gelecek biçimde bir biriyle kaynaştırmak sanatıdır*”. şeklinde açıklamıştır⁴.

1 Mehmet Lâdki, *Zeynü'l-Elhân*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, (yazma) vr. 128b, nr. 4380.

2 aynı eser, vr. 4b.

3 *Abdulkadir Merâgî*, *Câmi'ul-Elhân*, Nuruosmaniye (yazma) nr. 3644.

4 *Rauf Yektâ*, *Türk Musikî Nazariyatı*, İstanbul - 1925, s. 10-11.

Joseph d'Ortique (1802-1866) "*Musikî lisanın tamamen ifade edemediği bazı fikir ve güzel duyguları nağmelerle ifade etmek için, Allah'ın insanlara lutfettiği bir lisandır.*" demiştir⁵.

Alman filozofu **Kant**'a (1724-1804) göre, "*musikî güzel duyguları seslerle ifade etmek sanattır*"⁶.

Romain Roland da musikînin psikolojik tanımını şöyle yapmaktadır: "*Musikî bir tanrı gibidir. Neşe dolu ihtişamlı ve hafif tatlı nefesiyle ızdırapları okşiyarak yatıştırır. Hastalara ve teselliye ihtiyaçları olanlara te'sir-i ilâhîdir*"⁷.

2- Musikînin Psikiyatrideki Yeri ve Önemi

İnsan; hayvanlar, kuşlar, böcekler ve türlü tabiat olaylarından çıkan ve çeşitli anlam taşıyan tabii sesleri de düşünecek olursa, ortaya bir âhenk (armoni) topluluğunun çıktığını görür.

Tabiat, tümüyle bir armoni, bir düzen ve ritimdir. Tabiattaki bu armoni kendiliğinden musikîyi meydana getirmiştir. O halde kısaca tabiatta bir armoni ve buna dayanan bir musikî yaratılmış ve vardır. Çoğu zaman duygulanmak, dinlenmek, baskıya uğramış düşüncelerimizi boşaltabilmek için, tabiata koşuyor, daha doğrusu kendimizi onun içinde bırakıyor, onu sadece gözlerimizle seyretmiyor, kulaklarımızla da dinliyoruz. Göz kulak birleşimi olan bu algular ruhumuza ulaşıyor; yerine göre, sonsuz bir evren içine dalarak, kendimizi adeta kaybediyoruz. Tabiat bir bütün olup, insan da onun bir parçası olduğuna göre, ondaki armoni insanda da vardır. Ruhî hayat insan armonisinin en önemli elemanıdır. Bu eleman düzenli olduğu sürece, insan günlük yaşantısı içinde ahenkli, çevresine uyumlu ve başarılıdır. Zamanla davranışlarımızdaki bozukluklar, çevrenin olduğu kadar kendi dikkatimizi de çekiyor. Ruhî armonimizde olan bu bozulma olayının anlamı ve nedeni ya içe, yada çevreye aittir. Öyleyse musikî dediğimiz tabiatın tabii armonisini dile getiren bestelerle, bozulan bu insan armonisi niçin düzeltilemesin? Musikî gerçekten insanın ruh dengesini tekrar yeniden kurabilen, onu armonileştiren ve çevresine gereği gibi uyumunu tekrar sağlayabilen bir araçtır. Özetle musikî, kaynağını tabiattan alan sadece bir düşünüş değil, aynı zamanda düşündürücü niteliğini de taşıyan Allah'ın bir iyileştirme aracıdır diyebiliriz.

5 a.g.e. aynı yer.

6 a.g.e. aynı yer.

7 a.g.e. aynı yer.

Böylece beste yapanlar; tabiattaki musikiyi daha özel armoni temellerine oturarak, serbest melodili bir şekilde getirmişlerdir. Bununla onlar, hem kendi duygu ve düşüncelerini açıklamış; neşeyi, kederi, heyecanı, insan ruhunda yankılar uyandıran tabiat olaylarını, insan ruhunun türlü yönlerini belirtmiş, hem de dinliyenlerin düşünüş ve davranışlarında, etkiler, yankılar meydana getirmişlerdir. Burada besteci, kendisi nasıl algılanıyor ve duyulanıyorsa, onları bize besteleriyle öylece sunmaktadır. Biz bunları dinlerken, zaman-zaman ya hoşlanır, yada hoşlanmayız. Böylece bestecinin kişiliği, bestesindeki ifadelerle bizim kişiliğimize ulaşmaktadır. Daha doğru bir ifade ile, bestecinin kişiliği bize aktarılmaktadır. O halde bir musiki parçasından, kendi kişiliğimize göre, hoşlanıyoruz yada hoşlanmıyoruz demektir. Bir musiki parçasının insan kişiliği üzerindeki etkileri ya olumlu yada olumsuzdur. Onun ana çizgileriyle bozulmuş davranışlar üzerinde bir takım yargılara ulaşmak mümkündür. Böylece armonisini kaybetmiş bir ruhun işleyişi, ona uygun bir musiki parçasıyla düzeltilebilir. Aynı zamanda bir denge içine sokulabilir. İnsan kişiliğinin ana çizgileri böylece anlaşıldığından Patolojik reaksiyonlar içinde bulunan şahsın gösterdiği uyumsuzluğun düzeltilmesinde yardım, tedavi kolaylaşmış olur. Bilinç dışı ruh alanı, musiki ile bir çeşit kanalize edilmiş; bilinçli bir hale getirilmiş olur. Hasta sınırdan kurtulur; bilinç altı, kötü enerjili doyumsuz arzular, zararlı niteliklerini kaybeder⁸.

Musiki, beyin sınırlarının faaliyetine tesir eder, acıyı hafifletir; koku, görme, his, tat guddeleri ve tansiyon üzerinde büyük rol oynar, nabız atışını artırır veya azaltır, yorgunluğu giderir. Bugün Amerika'da hastahanelerin büyük bir kısmında, ameliyattan önce ve ameliyat esnasında musiki yayını yapılmaktadır. Musiki, hareketsiz, fazla sâkin olan akıl hastalarını harekete getirir; aşırıya da sükûnet verir. Burada önemli olan, hastalara dinletilecek musiki eserlerinin iyi seçilmesidir. Akıl Hastahanelerinde, musiki ile yapılan tedavilerde; sağa sola saldıran, bağırıp çağırarak delilere hafif melodili parçalar dinletilirse bunun onlar üzerinde hiç bir tesiri olmaz. Bunun için, önce kuvvetli ve yüksek bir bando yada davul-zurna musikisi ile başlamak, hastaların dikkatini bunun üzerine çekmek ve yavaş-yavaş musikinin şiddetini hafifletip, gayet yumuşak parçalara geçmek gerekir. Musiki, çok sınırlı bir hastayı uyutursa, bu hastanın sükûnet bulduğunu ve rahatladığını gösterir⁹. Böylece musiki normal insanların ruhlarında olduğu gibi, ızdıraplı ve hasta ruhlara

8 *Tıp Dünyası, Aylık Tıbbi Dergi*, C. XXXV, sa. 418 (Şubat - 1963) s. 49-50.

9 M. Saâk Yiğitbaş, *Musiki ile Tedavi*, İstanbul - 1972, s. 351.

da hitap eder. Bugün musikî, çeşitli sinir ve ruhî bunalımlara, hatta bazı fizikî sakathıklara karşı kullanılan tedavi metotları arasında yer almaktadır. İşte musikînin tıpta, özellikle psikiyatride kullanılışı kısaca açıklyabildiğimiz bu temellere bağlanabilir.

3- Eski Çağlarda Musikî ile Tedavi

Tıbbın psikiyatri ve diğer kollarında, tedavi aracı olarak musikîden faydalanılmasının geçmişteki panoramasına bakacak olursak, çok ilginç bilgilerle karşılaşırız.

İnsan vücudunun ve ruhunun gıdası sayılan musikînin, eski çağlardan beri, manevî tedaviler ve metotlar arasında çok önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Musikî, her çağda, insanların ruhî hayatlarında, sevinçlerin ve üzüntülerin arasında, bayramda ve eğlencelerde mükemmel bir rol oynamış; ümitsizlik ve sıkıntılı zamanlarında, insanın en güçlü iradesi ve hayata bağlanma desteği olmuştur.

Kaynaklarda musikîyi tedaviye ilk uygulayan, Hz. Lokman ve onun çağdaşı Hz. Davud'un (M.Ö. 1055-974) olduğu belirtilmektedir. Hz. Lokman, hastalarını ilâçla tedavi ederken, Kur'an-ı Kerim'de sesinin güzelliği övülen Hz. Davud'un, çok defa hastalara güzel sesi ve sazı ile şifa kaynağı olduğu ;hatta yine sesi ve sazı (harp) ile şifa duası okuduğu ve bu güzel yolla "Saul" adlı hükümdarı iyileştirerek onun himâyesine girdiği nakledilmektedir¹⁰.

Eski çağlarda insan, daima ruh hastalarından, ruh hastahklarından korkmuş ve bu hastahkların bir takım tabiat üstü kuvvetlerin etkisiyle ortaya çıktığını düşünmüştür. Bununla beraber eski medeniyetlerde ruh hastalarına tamamen, farklı muamele yapıldığını ve gerçek tıbbî düşüncenin bu sahada da hâkim olduğunu görmek mümkündür.

Musikînin, insandaki fizyolojik ve psikolojik tesirlerine göre, insan ruhunu okşaması ve huzura kavuşturması, seslerinin özelliklerindedir. Ani ve gürültülü sesler eziyet verirken, düzenli ve ölçülü musikî makamları, insana zevk ve ferahlık verir. Aynı zamanda onun faaliyetlerini artırır, ruhî gerginliğini giderir. Bütün musikî sesleri beynin kortikal ve supkortikal bölgelerine, dolayısıyla otonom sinir sistemine tesir etmek suretiyle, insanın heyecanını, duygularını ve tutkularını etkiler.

10 Yiğitbaş, a.g.e. 248.

Bundan dolayı eski çağlarda bile insanlar, her yerde başta musikî olmak üzere güzel sanatlarla uğraşmış ve eğlenmişlerdir¹¹.

a) *Eski Yunan'da*

Eski Yunan'da akıl hastalarını; banyolar, musikî, beden hareketleri ve bir takım benzeri metotlarla tedavi edilmişlerdir. Hastalar güzel bahçelerle çevrili binalarda oturtulmuş olduğu kaydedilmektedir. Hipokrat (M.Ö. 480-337), ruh hastalıklarının diğer hastalıklar gibi, birer tabii sebepten ileri geldiğini söylemiş ve ruh hastalarına göre tapınaklarda musikî parçaları dinletmiştir¹².

Yine Eski Yunan'da musikîyi, bütün faziletlerin kaynağı saymışlardır. Onlara göre musikî, ruhumuzu terbiye eder ve temizler. Olimpos dağında Tanrıların şereflerine verilen konserlerde dans edilmiştir. Ef-lâtuna göre musikî, son derece önemli bir araç olarak insanın ahlâkını ve huylarını değiştirebilir.

Bergama'daki eski hastahanedeki bilinen vesikalar, Yunanlıların musikîyi bazı fizikî ve manevî ızdırapları yatıştırmak için kullandıklarını göstermektedir¹³.

b) *İslâm'da ve Türkiye'de*

Ruh ve beden eğitimi, eğitimin temelidir. Musikinin ruh eğitiminde çok önemli bir yeri vardır. Dinler ve özellikle bunlar arasında İslâm Dinî, musikîye lâyük olduğu değeri vermiş ve onu Kur'anla, ibadetle birleştirip camideki mihraba kadar götürmüştür. Câmilere koşan müslümanlar, Allah'ın huzurunda saf tutarak ibadete duranlar, onun ilâhî çağlayanında, ruhlarını yıkamanın ve ondan ruh eğitiminde faydalanmanın mutluluğuna ermişlerdir. Kur'an-ı Kerim ilâhî bir beste ile beselenmiş ve notasına da tecvid adı verilmiştir. Allah Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Davud'un sesinin güzelliğini överken, Hz. Muhammed de, Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle okumamızı emretmiştir. Ezanı da ilk defa, güzel bir sese sahip olan Bilâl-ı Habeşî'ye okutmuştur¹⁴.

Dr. Osman Şevki Uludağ, "*Beşbuçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi*" adlı eserinde şunları nakletmektedir: "*Evvelce Arapların Medayin Bi-*

11 Prof. Dr. Ayhan Songar, *Psikiyatri*, İstanbul - 1976, s. 2-3.

12 Prof. Dr. Ayhan Songar, *Psikiyatri*, İstanbul - 1976 s. 2-3.

13 a.g.e. aynı yer.

14 Dr. Galip Atabey, *Musiki ve Sağlık*, Şehbal Mecmuası, s. 24-25.

marhanelerinde tatbik edilen musiki tedavisinden âtideki neticeler, istihrac edilmişti: Hastalar, mağmunlar, zencirbend mecnunlar için ayrı-ayrı ve herkesin haline muvafık ve marazına mutabık sazlar çalınıyor ve günler geçtikçe bunlar nağme ve lahinden daha ziyade mütessir oluyorlardı. Bu yüzden bir çoklarının sıhhat kesbettikleri görülüyordu. Herkese aynı havanın tesir etmediği ve hastalığa göre nağmelerin ve makamların değiştirilmesi lüzumu anlaşılıyordu. Türkler malumatlarının ekserisini buradan almışlar ve hastanelerimizde tevsien tatbik etmişlerdi. Türk fasıl musikîsi, Kös, Tabl, Zurna, Nekkare, Nefir ve ona mülhak şeylerden ibaretti. Mehterhane-i Hakani ise, 16 Zurna, 16 Davul, 12 Trampete, 20 Nekkare, 7 Zil ve 4 Kûs'den ibaretti. Haftanın muayyen günlerinde Bimarhanelerde, Mehterhane-i Hakani çalınıyordu. Bundan başka Bimarhanelerin ayrıca musiki takımları da vardı. Bunlar arasında fasıl musikîsine dahil olan baladaki aletlerden başka, Ney, Kemân, Musikâr, Tanbûr, Santûr, Def gibi, bir çok musiki aletleri ve hanendeler mevcut bulunuyordu¹⁵.

Uludağ sözlerine şunları da ilâve etmektedir:

“Musiki tedâvisi, Türk tabiplerinin icadı değildi fakat bu tedavi tarzı, Türk tabiplerinin nezdinde inkişaf etmiştir”¹⁶. Bu konuda tıp doktorlarının en büyük dehalarından İbn Sinâ, musikînin tıpta oynadığı rolü şöyle ifade etmektedir: “Tedâvinin en iyi yollarından, en etkililerinden biri, hastanın aklı ve ruhî güçlerini artırmak, ona hastalıkla daha iyi mücadele için cesaret vermek, hastanın çevresini sevimli ve hoş gider hale getirmek, onu sevdiği insanlarla bir araya getirmektir”¹⁷. Bununla ilgili olarak aşağıdaki örneği verebiliriz: Mevlevî tarikatına fevkalâde muhabbeti olan Osmanlı Padişahı II. Sultan (1785–1839) çok defa Çarşamba günleri Beşiktaş Mevlevîhane'sine gider, orada icra edilmekte olan Mevlevî Âyinlerinde bulunurdu. İcra edilen fasıllarda daha çok Ferahfezâ makamındaki terennümü isterdi. Bir Çarşamba günü, Mevlevî mukabelesinden sonra, Sultan Mahmûd, dahî bestekâr Hammâmî Zâde İsmâil Dede (1778–1846) Efendi'yi huzuruna çağırılmış ve ona şöyle demiştir; “Dedem Ferahfezâ makamını nekadar sevdiğimi bilirsin, bu makamlardan da bir Ayin-i Şerif bestelersen memnun olurum”. Dede Efendi bu emir üzerine derhal ferahfezâ makamından gayet renkli, çok ilginç ve sanatkârane bir âyin ile aynı makamda bir de peşrev bestelemiştir. 1254/1838 yılının sonlarına doğru II. Mahmud hastalanmıştır. Ferahfezâ âyini

15 Osman Şevki Uludağ, *Beşbuçuk Asırlık Türk Tabâbeti Tarihi*, İstanbul – 1925, s. 120–121.

16 Uludağ, a.g.e. 118.

17 Yiğitbaş, a.g.e. 38.

özellikle Padişahın emriyle bestelenmiş olduğundan, çoğu Dede'nin talebelerinden olan Hünkâr müzezinleri ve Dergâh'ın Âyinhanları tarafından süratle meşkedilmiştir.

Dede'nin son Âyini olan bu şaheserin, 18 Eylül 1255/1839 tarihine rastlayan bir Çarşamba günü Beşiktaş Mevlevîhanesi'nde icra edilmesine karar verilmiş ve Padişaha da bilgi sunulmuştur.

Mukabele günü Beşiktaş Dergâhı, Şeyhler, Devrişan ve Musikîşinaslarla dolmuştur. Herkes II. Mahmud'un gelmesini beklediği sırada, bir yaver Dergâha gelerek, rahatsızlıkları sebebiyle Zatişahânelerinin mukabelede bulunmasının şüpheli olduğunu ve Ferahfezâ Âyininin o gün muhakkak okunmasını istediğini, Şeyh Efendiye tebliğ etmiştir. Bu haber genel bir üzüntü yaratmıştı. Âyinin icrası için Semahaneye girilmiş; Na'tı Şerifin okunmasına henüz daha yeni başlanmıştır. Beklenmedik bir anda Sultan Mahmud gelmiş ve bu olay dinleyiciler ile Mutrip Heyeti'nin şevkini artırmıştır. Ferahfezâ Âyini büyük bir aşk ve şevkle okunmuştur. Mukabelden sonra Padişah, Dedeyi huzuruna çağırarak; "*Çok rahatsızdım gelececektim. Gayretle geldim. Fakat çok iyi yapmışım, Ferahfezâ Âyini, bana hayat iksiri gibi tesir etti. Hamd olsun adeta iyileştirdim.*" gibi sözlerle iltifatta bulunmuştur. O gün bir âfiyet bahşisi olarak, Dergâhın Şeyhinden başlayarak bütün dervişlerine hediyeler dağıtılmıştır¹⁸.

İstanbulda, 1960 yılında, Bakırköy Akıl Hastahanesinde Musikî ile yapılan tedaviden gayet iyi neticeler alınmağa başlanmıştır. Bu maksatla, İstanbul Radyosu ses ve saz sanatçılarından seçilmiş bir grup hastahaneye getirilmiş, hastalara Türk Musikîsi konseri verilmiş ve diğer taraftan bizzat akıl hastalarının hazırlanmış olduğu konser ve eğlenceler, Radyo Sanatçıları tarafından da büyük ilgi ile takip edilip takdirle karşılanmış olduğu kaydedilmektedir¹⁹.

Günümüzde, Bakırköy Akıl Hastahanesinde ve diğer Hastahanelerde, sistemli ve düzenli bir şekilde, musikî ile çeşitli tedavi uygulaması yapılmamaktadır. Ancak Hastahanelere zaman-zaman getirilen musikî heyetlerince hastalara konserler verildiği de görülmektedir.

Ünlü besteci Cemal Reşit Rey, damar tıkanıklığı hastalığı nedeniyle, 22.3.1985 Cuma günü, İstanbul-Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kalp-Göğüs Damar Cerrahisi servisinde ameliyat olmuştur. Besteciye lokal anestezi

18 I. Mahmud Kemâl İnal, *Hoş Sada*, İstanbul - 1958 s. 152-153.

19 Yiğitbaş, a.g.e. 354-355.

ile yapılan ameliyatı sırasında, eserlerinden bölümler dinletilmiş ve ameliyat ekibi alışılmışın dışında bir operasyon yaşamıştır²⁰. Burada yapılan musikî yayımı, ameliyattan önce, hem hastanın hem de operasyonu gerçekleştiren ameliyat ekibinin morallerini yükseltme bakımından faydalı olmuştur.

4- Türkiye'de Ruh Hastalıklarının Musikî İle Tedavisi

Anadoluda daha orta çağlarda akıl hastalarının tedavisi ile uğraşan hastahaneye sahip köylerin bulunduğu söylenmektedir. Birer dini sosyal kuruluş olarak ortaya çıkan tekkelerin bu konuda büyük hizmetleri olmuştur. Akıl hastalarını tedavi eden tekke şeyhleri, bunu kendilerine vazife edinmiş olduğu bilinmektedir. Bu konuda büyük araştırmaları olan, Afyon Lisesi öğretmenlerinden merhum Edip Ali Baki Bey'in 1947'de yayımlanan bir yazısında anlatıldığı gibi, bu şeyhler arasında Karacaahmet özel bir yer almaktadır. Onun adına,

"Karacaahmet ulu veli

Akıllanır gelen deli" mısraı ile başlayan ilâhiler de yazılmıştır. Anadolu'nun bir çok köy, kasaba ve şehirlerinde onun adına tekkeler, kurulmuştur. Ocaktan yetişmiş kimseler şeyhlik yapmıştır. Karacahmed'in kurduğu bu ocaklar, Anadolu'nun her tarafında yedi asır kadar varlığını sürdürmüş olduğu nakledilmektedir²¹.

Musikînin tıp ile olan ilgisi önceden bilinmektedir. İstanbul'da Fatih, Edirne'de Bayezid Bimarhaneleri'nde musikî ile ruhî tedavi tatbik edilmektedir²². İstanbul'un fethinden sonra, Fatih Sultan Mehmet, 871 / 1471 yılında "*Bimarhane-i Ebu'l-feth Sultan Mehmed*" adlı bir hastahane yaptırmıştır. Edirne Akıl Hastahanesi veya diğer adıyla Darüşşifayı gezen **Evliya Çelebi Seyahatname'sinde** aşağıdaki bilgileri vermektedir: "*Edirne-Bayezid Han Hastahanesi: Bayezid Han Camisi'nin büyük avlusunun sağında bir hastahane bulunmaktadır. Ayrıca Medrese-i Etüba (= Doktorlar Medresesi) odalarında mütehasşis doktorları ve talebeleri de vardır. Ama bu fakir Evliya bir şey gördüm. Merhum ve mağfur Bayezid Veli-Allah rahmet eylesin-Hazretleri vakıfnamesinde, hastalara deva, dertlilere şifa, divanelerin ruhuna gıda ve sevdalarını gidermek üzere on adet şarkıcı ve sazci görevlendirilmiştir. Üçü okuyucu biri neyzen, biri kemancı,*

20 Tercüman Gazetesi, 23. 3. 1985, s. 3.

21 Songar, a.g.e. 2-3.

22 Uludağ, a.g.e. 118.

biri musikâr, biri santurcu, biri çengi, biri çeng santurcu, biri udcu olup, haftada üç kere gelerek, hastalara ve delilere konser (musikî faslı) verirler. Allah'ın emriyle nicesi saz sesinden hoşlanır ve sükûnet bulurlar. Doğrusu musikî ilminde, Nevâ, Râst, Dügâh, Segâh, Çargâh, Sûzinâk makamları onlara mahsustur. Ama Zengüle makamı ile Bûselik makamında râst karar kılsa, adama hayat verir. Bütün makamlarda ruha gıda vardır²³. Böylece musikî insanların dertli zamanlarında bir arkadaşı, neşeli zamanlarında bir eğlence olmakta ve bu vesileyle tıbbâ da tatbik edilmektedir.

5- Batı'da Ruh Hastalıklarının Musiki İle Tedavisi

Orta çağlarda Avrupa'nın birçok yerlerinde raksla birlikte olan -yüzlerce insanın, çoğunluğu kadınlardan olan, isterik bir şekilde saatlerce açık havada raks etmeleri- ve o zamanlar Almanya'da, Fransa'da "*Saint Guyhisterisi*" adını verdikleri hastalığın hüküm sürdüğünü ve bazan da menfi sonuçlar verdiğini gören hükümetler, bu salgın ve yaygın nevroza karşı musikinin tesirine inandıkları için hasta grupları, orkestralar arasına alarak, onlara musikî parçaları çalmak suretiyle tedavi etmişlerdir. Bu kollektif nevrozun salgınlarını önlemek maksadıyla ortaya atılan "*Tarentel*" ve onun daha ağır bir şekli olan "*İspalata*" danslarının kaynakları budur.

Yeni müziko-therapie etütleri 1945 den sonra, Fransa'da ve bazı diğer ülkelerde başlamıştır. II. Dünya savaşı sonunda, İsveç'in Stokholm şehrinde bir müziko-therapie enstitüsü kurulmuştur. Fransa'da elektro akustik mühendisi olan Joege Jost'a, 1954 yılında, bir psikiyatri hastahanesi tarafından, musikinin bazı ruh hastalarında etkisini inceleme görevi verilmiştir. Şimdi Jost'un "*Musikî Psikolojisi ve Psikoterapi*" adlı eserlerinde Deprasyonlu hastalar için tavsiye ettiği birkaç örneği verelim; I. örnekte dinletilecek parçalar:

- 1- İlk parça Mascagni'nin Cavalleria Rusticana'ya girişi..
- 2- İkinci parça Verdi'nin Nabucco eserlerinin korusu.
- 3- Üçüncü parça Wagner'in şaheserlerinden Tanhauserde büyük marş.

II. örnekte dinletilecek parçalar:

- 1- Birinci parça Cezar Frank'ın Psyche'si.
- 2- İkinci parça Handel'in Xercan operasının Largosu.
- 3- Üçüncü parça Paganni'nin keman konçertosu.

²³ Ecliyâ Çelebi, *Seyahatname'si*, ter: Mehmet Zillioğlu, İstanbul - 1966, IV/1043-44.

Vakaların çoğunda müsbet sonuçlar elde etmek için, ençok 9-10 tedavi seansı gerekmektedir. Bunlardan sonra da Paris'te bir musikî ile tedavi enstitüsü açılmıştır. Bu Enstitüdeki musikî aracılığı ile geçimsiz ve ayrılmak arzusunda olan evlilerin birleştirilmesine çalışılmaktadır. Bu merkezde çalışan üç ruh hekimi ve iki psikoloğ, gelecekte musikî'nin klâsik aile geçimsizlikleri için en müsait bir psikolojik tedavi aracı olacağını belirtmektedir.

Diğer bir örnek ise, ruhî bunalım geçiren İtalyalı bir anne kendi bebeğine karşı nefret hissi duyması ve onu görmek bile istememesidir. Doktorlar, dışarıdan hiç bir etki yapmadan ve ilâç vermeden, sadece musikî ile tedavi etme yolunu tutarlar. Bir Piyanist çeşitli İtalyan melodileri çalar, fakat sonunda "Trovotere" operasındaki bir ariyanın, annenin üzerinde harika bir etki yaptığı görülür. Genç anne yavaş yavaş ağlamağa başlar, daha sonra bebeğini görmek ister ve böylece de tedavi başlamış olur²⁴.

İsviçre'de Psikiyatri Profesörü Bluer'in asistanı olan Dr. Bon musikî ile tedavinin önderliğini yapmıştır.

İngiltere'ye gelince, ilk musikî ile tedavi merkezi yaklaşık 15 yıl önce, İngiltere'nin büyük Akıl Hastalıkları Hastahanesi olan Horton'da açılmıştır. Kısa zamanda olağan üstü başarılar sağlamıştır. Konserlere devam etmek ve musikî dinlemek, pek çok hastalar için, iyiye doğru bir gidişin başlangıcı olmuştur. Bir çok hastahaneler, musikinin sihirli kuvvetinden faydalanmanın yollarını aramaktadır²⁵.

İzmir'e turist olarak gelen Amerikalı Ruhiyatçı Profesör Mardy ise, Efes'i ziyareti esnasında, harabeler arasında çok ilginç olan kurbağa sesleriyle karşılaşmış ve hemen orada, 20 çeşit kurbağa sesini teybe kaydetmiş ve bu seslerin "Ruh hastaları üzerinde geniş çapta iyileştirici tesir bıraktığını, Amerika'ya döndüğünde, bu sesleri hastalarına dinletip, şifa bulmalarını sağlayacağını" söylemiştir²⁶.

Musikî ile tedavi konusunda verdiğimiz bir kaç örnek yanında bugün, Amerika'da da hastaları tedavi etmek için, ilaçlarla beraber, musikiden de geniş çapta faydalanılmaktadır. Musikî, ilâcın yerini tutmakla beraber, bir çok vakalarda, hastaların üzerinde yüzde yüz müsbet neticeler bıraktığı tesbit edilmiştir. Bu konuda bilim adamları ve musi-

24 Yiğitbaş, a.g.e. 327-328.

25 Yiğitbaş, a.g.e. 329.

26 Yiğitbaş, a.g.e. 339.

kışınaslar araştırma yapmakta ve musikinin insan vücudu üzerindeki tesirlerini tesbite çalışmaktadır.

Sonuç olarak; Musiki ile Tedavi (= Musico-Therapie), ruhi bunalımlar, sıkıntılar ve ruhi deprasyonlardan başka gelişme ve görme kusurları olan çocukların tedavisinde faydalı olabilir. Musiki ile hareket terbiyesi; körlerde hareketlerin daha iyi kontrol edilmesini ve mesafenin ayarlanmasını sağlayabilir. Sağır çocuklarda da musiki ile rehabilitasyondan faydalanılır.

Modern hastahanelerde, ruh sağlığı evlerinde, güçsüzler yutlarında vakalara göre tertip edilen musiki konserlerinin faydaları inkâr edilemez. Bazı saz ve ses topluluklarının, ünlü ses sanatçılarının, zaman zaman buralarda verdikleri konserler, insanların ve yardımın ifadesi olarak gönülleri açar ve ferahlık verir. Son zamanlarda birçok hastahanelerimizin salonlarında, katlarda ve hatta özel yatak odalarında, radyolar ve televizyonlar hastaların zamanlarını değerlendirmektedir. Ancak buralarda çalınan saz eserleri ve şarkılar plânlı ve ölçülü olmadığı için, çok defa kontrolsüz ve parazitli gürültüler şeklinde, faydaları yanında zararları da olabilir.

Esas tedavi aracı olarak musiki, özellikle bütün tıp dalları olan hastahanelerin belirli bir yerinde ve özellikle psikiyatri servisine bağlı olmak üzere, diğer ruhi ve moral tedavi metotları arasında yer almaktadır. Böylece musiki tedavisi için ilgili tıp doktorlarının ve psikoloğların, bu konuda yetkili musiki şinaslarla temasları ve uygun programları birlikte hazırlamaları gerekir. Çünkü her ruh hastasına dinletilecek musiki parçası aynı nitelikte ve makamda olamaz. Bundan başka bir musiki tedavisi, ancak yukarıda belirttiğimiz gibi bir kaç seansta yapılmalıdır.

Musikinin, terbiye ve telkin aracı olarak kullanıldığı sahalardan biri de ceza evleridir. Bu yöntemin suç eğilimli ve katı vicdanlı olanlara tesiri büyüktür. Suçluları düşündürmek, müsbet duygularını kamçulamak ve eski hayatlarını canlandırmak suretiyle bir çeşit manevî boşaltma yani deşarj yaptırmak, onlara normal hayat zevkini aşlamak ve onları topluma kazandırmak gereklidir. Bunda da musikinin büyük rolü bulunmaktadır.-

Musiki, heyecan hayatımızın gerçek ölçüsüdür. Aslında heyecansız ve neşesiz bir hayat bir şey ifade edemez. İnsanların yaklaşık yüzde doksanı tabii olarak musikiye kabiliyetlidir ve musikiden zevk duymaktadır. Gelecekte şuurulu ve musikîşinas hekimlerimizin ilgili psikoloğlarla el ele vererek bu güzel sanatın daha aktif bir şekilde rol oynamasını ümit etmekteyiz.